

SAMI SYRJÄMÄKI

Taistelu joulusta

Kysymys joulun ja kristinuskon suhteesta on palannut viime vuosina säännöllisesti julkiseen keskusteluun aina koulujen joulujuhlien lähestyessä. Keskustelussa nousee esiin kaksi teemaa. Yhtäältä pohditaan koulujuhlien luonnetta kuten esimerkiksi sitä, ovatko koulujen joulujuhlat uskonnollisia juhlia, olisiko niiden syytä olla nimenomaan kristillisiä juhlia, ja pitäisikö muiden kuin kristittyjen saada vapautus niihin osallistumisesta. Toisaalta puntaroidaan joulun yleistä luonnetta: onko joulu olemuksellisesti kristillinen juhla? Usein nämä kaksi linjaa leikkaavat siten, että koulujen

joulujuhlien välttämättömäksi väitettyä kristillistä luonnetta perustellaan joulun oletetulla kristillisellä olemuksella. Harmittomimmillaan tämä keskustelu näkyy tuiki tavallisten kansalaisten jankkaamisena nettipalstoilla, ikävimmillään päättävässä asemassa olevat poliitikot unohtavat sekä joulun historian että nykyisyyden ja väittävät sen olevan pohjimmiltaan vain kristittyjen omaisuutta, jonka he ovat valmiita jakamaan muiden kanssa.

On totta, että kristinuskossa joululla on oma erityinen ja merkittävä paikkansa. Mutta onko joulu olemuksellisesti kristillinen juhla vai onko se jotain muuta? Vaatimukset yksipuolisesta joulun kristillisen

Valokuva: Sami Syrjämäki

luonteen vaalimisesta perustuvat joko käsitykseen, jonka mukaan joulu on olemuksellisesti kristillinen juhla, tai sitten vain pyritään uusintamaan se, mitä kristinusko teki aikoinaan pakanalliselle *Saturnalia*lle, tai mitä tapahtui *jule*-juhlalle kristinuskon levitessä Pohjois-Eurooppaan. Nämä juonteet voivat tietenkin myös yhdistyä.

Joulun esihistoria, historia ja nykypäivä osoittavat, ettei joulu ole, eikä ole koskaan ollutkaan vain ja ainoastaan kristillinen juhla. Siinä on aina yhdistynyt erilaisia perinteitä ja maallisia aikalaistapoja. Kun kristillinen kirkko sai aikaan sen, että joulukuussa alettiin *Saturnalia*-juhlan sijaan juhlistaa Jeesuksen syntymää, olivat tavat kovin erilaiset kuin nykyään. Tämän kolumnin otsikko on lainattu Massachusettsin yliopiston historian professorin Stephen Nissenbaumin teoksesta, jossa hän käy läpi joulun historiaa. Nissenbaum kertoo muun muassa, että vastineeksi *Saturnalian* korvaamisesta Kristuksen syntymäpäiväjuhilla kirkko salli ihmisten juhliä entiseen tapaan: juopotellen, irstailten ja hoilaten lauluja kaduilla alastomana. Joulu oli ennemminkin karnevaali kuin uskonnollinen hartausjuhla, ennemminkin riekkimisen kuin hiljentymisen aikaa.

Nykyaikaisen etupäässä kotioloissa vietettävän joulun, jonka keskipisteenä ovat lahjottavat lapset, historia on lyhyt, vaikka osa mainituista vanhoista juhlimistavoista kuulostaa liiankin tutulta. Voimme kuitenkin todeta riemumielin, että kaikki nuo juhlimistavat kuuluvat joulun perinteeseen. Sen sijaan lahjojen jakamisen historia, sellaisena kuin käytäntö nykyään tunnetaan, on selvästi lyhyempi kuin juopottelun. Joululahjoja alettiin jakaa perheen kesken vasta 1800-luvulla. Vaikka niiden historia on yhdistetty myös kristilliseen perinteeseen, 200- ja 300-luvuilla eläneeseen pyhään Nikolaokseen ja hänen väitettyyn anteliaisuuteensa, lahjomiselle voidaan osoittaa myös pakanalliset juuret. Nimittäin antiikin Roomassa valtion korkeat virkamiehet tapasivat antaa talvijuhlien aikaan lahjoja keisarille. Se, kuinka paljon tämä vaikutti uuden lahjatradition sikiämiseen 1800-luvulla, on tietenkin epävarmaa, mutta selvää on se, että myöhempiä aikoina tätä perinnettä ovat erityisesti pyrkineet vahvistamaan kaupat ja niiden myymiä tavaroita valmistavat yritykset, joiden omistajat koostuvat kaikkien uskontojen edustajista sekä uskonnottomista. Joulun historiaa muisteltaessa on syytä huomata sekin, että vaikka monissa yhteyksissä joulupukin nimi yhdistetään juuri Nikolaokseen, puhutaan latinan kielestä peräisin olevasta Santa Clausista, ei meidän tuntemastamme joulupukista, jonka juuret ovat nuuttipukissa, kekripukissa sekä pakanallisessa *jule*-juhlassa. Kristinuskon historiasta on myös hyvin vaikea löytää dokumentteja joulupukin asuinpaikasta, Korvatunturista, tai mainintoja hänen ahkerista apulaisistaan, tontuista.

Joululla on tietenkin vahvat kristilliset juurensa ja vaikutteensa, mutta ne eivät ole sen ainoat juuret ja vaikutteet. Lisäksi on oleellista huomata, että joulun

kristilliset juuret eivät ole aina luonteeltaan järin uskonnollisia, vaan joskus ne ovat pikemminkin poliittisia. Kristinuskon opinkappaleiden tulkintaan liittyvät seikat eivät ole aina olennaisimpia, vaan pyrkimykset levittää kristinuskoa ja laajentaa sen valtaa valituilla keinoilla. Jeesuksen syntymäpäiväjuhla ei syrjäyttänyt *Saturnalia* sen vuoksi, että Jeesuksen syntymäpäivä olisi lopulta onnistuttu ajoittamaan juuri kyseiselle päivämäärälle, vaikka myöhemmät kristityt saattoivatkin uskoa tähän tarinaan. *Saturnalia* miehitettiin, koska ihmiset pitivät tästä juhlasta, ja siten sen avulla saatettiin laajentaa kristinuskon valtaa ja vähentämään kilpailevien traditioiden vaikutusta ihmisten elämässä.¹

Näiden joulun historiasta kertovien anekdootinomaisten kuvausten perusteella on selvää, että joulu ei ole koskaan ollut vain ja ainoastaan kristillinen perinne. Se ei myöskään ole vain maallinen juhla, vain pakanallinen juhla, vaan se on kaikkia näitä, eikä kenelläkään ole moraalista oikeutta vaatia sitä ainoastaan omaksi juhlaikseen. Monien ihmisten joulussa erilaiset tavat yhdistyvät iloiseksi sekamelskaksi. Myös ateisti voi kunnioittaa joulun kristillisiä tapoja aivan yhtä hyvin kuin uskovaainen voi seurata joulun pakanallisia perinteitä.

Joulun moninaisuutta vastaan argumentoidaan toisinaan kysymällä happamasti, voidaanko ihan mitä tahansa kutsua jouluksi. Onko joulun kriteeri se, että joku kutsuu jotakin ”jouluksi”? Tämä kysymys on vain ja ainoastaan teoreettinen. Vaikka teoriassa voimme nimetä minkä tahansa tapahtuman jouluksi, niin käytännössä jouluksi ei kutsuta ihan mitä sattuu. Käytännössä erilaisten joulukäsitysten välillä vallitsee perheyhtäläisyys, joka on kehittynyt historiassa, keskusteluissa, virallisissa ja epävirallisissa tavoissa. Joku on omaksunut yhden tavat ja käsitykset, joku toinen toiset. Kun katsomme erilaisia joulukäsityksiä, havaitsemme, että tietyt asiat leimaavat niitä, vaikka voi olla, ettei yhteistä, kaikkien jakamaa nimittäjää löydy. Yksi ajattelee joulupukkia ja lahjoja, toinen nauttii joulunpyhien hiljaisuudesta sekä kauniista joululauluista, kolmas kokee syvää uskonnollisuutta, neljäs ajattelee ystävien, perheen ja suvun yhteistä aikaa ja viides pitää joulua läpikaupallisena mässäilyjuhlana, johon liittyy sekalainen kokoelma ulkoisia tunnusmerkkejä.

Joten jos ja kun taistelu joulusta taas yltyy, olisi hyvä muistaa, että joulu on monta asiaa, mutta ei välttämättä mikään tietty. Mikäli kouluissa tahdotaan juhliä joulua nimenomaan kristillisenä juhlana, puolustavat argumentit on etsittävä jostain muualta kuin joulun olemuksesta, jonka jokainen rakentaa poimimalla vain parhaat palat joulun historiasta ja tavoista.

Viite

- 1 Vaikka kristillisen joulun juhlan päivämäärän määräytymisestä on esitetty myös muita teorioita, nekin viittaavat juuri siihen suuntaan, että Kristuksen syntymää ei ajoitettu juuri kyseiselle päivämäärälle.